



The Role of Rural Participation and Development in Rural Tourism and Sustainable Employment Development: Using the Rural Multifunctional Index

Bahram Imani* 

Associate Professor, Department of Urban and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University Of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Javad Madani 

Assistant Professor, Department of Public Administration and Tourism, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili,

Abstract

Rural participation and development are among the most essential concepts discussed and investigated long ago. The development of sustainable employment is focused on economic growth and rural development, which, in connection with rural tourism, can be fruitful in the direction of sustainable rural development. The purpose of the current research is to investigate the role of participation and rural

- This article is taken from the research project under contract number 4648/9/D/1402 from the funds of the Research and Technology Vice-Chancellor of Mohaghegh Ardabili University.

* Corresponding Author: Imani_b@uma.ac.ir

How to Cite: Imani, B., & Madani, J. (2024). The Role of Rural Participation and Development in Rural Tourism and Sustainable Employment Development: Using the Rural Multifunctional Index. *Tourism Management Studies*, 19(67), 161 - 196. doi: [10.22054/tms.2024.79212.2929](https://doi.org/10.22054/tms.2024.79212.2929)

development in rural tourism and the development of sustainable employment by applying the rural multifunctionality index, which examines the issue using a combined method. This research, in terms of purpose, is applied, and the research method used in it is mixed that in the first phase, using the qualitative method of the expert panel, the opinions and consensus of the experts were collected and analyzed in order to extract the leading indicators and components, then using the quantitative method. Each of their rural multifunctionality indexes was categorized and analyzed. Also, through the Analytic Hierarchy Process (AHP), a weight was determined for each index and component, and all the weights had acceptable and desirable values. According to the findings of the current research, in the qualitative phase, four systematic codes and 11 centralized codes were extracted, which are the leading indicators and components of the research, and then in the quantitative phase, the values of the rural multifunctionality index had a suitable and graceful numerical range. According to the research results, rural community participation of the rural community causes more information exchange between the community and the planners, which can be an essential component for the development of sustainable employment through rural tourism. Also, the rural multifunctionality index can be fruitful in investigating the situation and amount of sustainable rural employment.

Key Words: Participation, Rural Tourism, Sustainable Employment, Rural Multifunctionality Index.

Introduction

Rural tourism is seen as a job generator and accelerator of growing economies in both developing and developed economies. The researchers emphasized the importance of tourism as a labour-intensive industry, significantly reducing unemployment rates and

migration flows among the rural population. On the other hand, a considerable amount of tourism research has been conducted on residents' attitudes and behaviours, which have been widely considered to be the influencing factors on resident-tourist interaction, tourism experience, and the image of the destination. Most researchers observed residents' participation through the lens of tourism planning and development while ignoring their participation in tourism benefits and its impact on residents' attitudes. However, there needs to be more research on the participation of tourists in rural tourism that is in line with the development of sustainable employment. Therefore, investigating such an issue is very important. As evidence shows, resident participation in rural tourism will inevitably lead to benefits, with sustainable employment being one of the most important.

Objectives

The primary purpose of the current research is to identify and explain the dimensions and components of residents' participation in rural tourism and the development of sustainable employment, which tries to explain the conceptual connection of these concepts. Identify and explain their main dimensions and components.

Methods

The current research is applied in terms of its purpose, and the research method used in it is a mix that examines the issue using a sequential exploratory approach. In the first phase, which used the qualitative method of the expert pane, researchers gathered the principal axes and components related to the role of residents' participation in rural tourism and the development of sustainable employment by forming a panel and then using the quantitative method of the rural multifunctionality index (RMI) categorized and

analyzed them. In the qualitative phase, a semi-structured interview was used to collect experts' opinions. The way to choose experts depends on the type, subject, and purpose of the research, which varies from 4 to 15 people. This research comprises seven academic and executive experts with rich experience and complementary views in urban and rural management and planning, Rural tourism, public participation, and social sciences. The quantitative method of rural multifunctionality index analysis has been used in the second phase.

Results

By reviewing and analyzing the codes, 93 primary codes were identified by reviewing the semi-structured interviews, which were categorized into 11 focused codes and five systematic codes using the inductive approach (part to whole). Four systematic codes or main categories were extracted, combining the centralized codes: development of entrepreneurship and sustainable rural employment; innovative governance of rural tourism; interactive planning and participation; and multipurpose empowerment of rural communities. The rural multifunctional index method was used in the second phase, the quantitative phase of the research; the principles of selecting indicators are as follows: (1) the selected indicators can comprehensively reflect the state of residents' participation in rural tourism and sustainable employment development, and (2) they must be few and available. For this purpose, a basic conceptual model was developed to create an evaluation index system. To build a conceptual model, first, we define the phenomenon to be measured and its sub-components.

Discussion

The rural multifunctional index (RMIV) value was calculated using the developed evaluation index system. The villages of Sarein have had significant growth in attracting tourism due to water tourism and pristine natural areas in this city. After years of rapid development in the villages of this city, the rural areas have shown an increasing growth in sustainable employment development. However, the development of sustainable employment among villages has been vastly different and variable. This category is reflected in the rural multifunctionality index. Finally, it can be interpreted as rural participation and development in rural tourism and sustainable employment in rural tourism concerning factors such as “development of entrepreneurship and sustainable rural employment; intelligent governance of rural tourism; interactive planning and participation; multipurpose empowerment of rural communities”. It will lead to the development of sustainable rural employment.

Conclusion

Scholars believe that the participation of the rural community may help them make better decisions. Participation causes more information exchange between the community and the planners, which can be essential for developing sustainable employment through rural tourism. This research showed that the rural multifunctionality index can be fruitful in investigating the situation and the amount of rural employment resulting from the link of villagers' participation in rural tourism.

Conflict of Interest

In the end, the researchers are grateful for the assistance and cooperation of the officials and staff of the Research and Technology

Vice-Chancellor of Mohaghegh Ardabili University. This article is taken from the national research project that was done with the financial and spiritual support of this deputy.



نقش مشارکت و توسعه روستایی در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار: به کارگیری شاخص چندکارکردی روستایی

دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

بهرام ایمانی* 

استادیار، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

جواد معدنی 

چکیده

مشارکت و توسعه روستایی یکی از مهم‌ترین مفاهیمی است که از دیرباز تاکنون مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. توسعه اشتغال پایدار بر رشد اقتصادی و توسعه پایدار روستایی متمرکز است که در پیوند با گردشگری روستایی می‌تواند در راستای توسعه پایدار روستایی مثمرتر باشد. هدف پژوهش حاضر بررسی نقش مشارکت و توسعه روستایی در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار با به کارگیری شاخص چندکارکردی روستایی است که با استفاده از روش آمیخته (کیفی-کمی) به بررسی موضوع می‌پردازد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و روش تحقیق به کار رفته در آن آمیخته است که در مرحله اول با استفاده از روش کیفی گروه کانونی، نظرات و اجماع متخصصان جمع‌آوری و بررسی شدند تا شاخص‌ها و مؤلفه‌های اصلی استخراج شوند، سپس با استفاده از روش کمی شاخص چندکارکردی روستایی هر یک از آن‌ها دسته‌بندی و تحلیل شدند. همچنین، از طریق فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی برای هر شاخص و مؤلفه، وزنی تعیین شد که تمام وزن‌ها دارای مقادیر قابل قبول و مطلوبی بودند. مطابق با یافته‌های پژوهش حاضر، در مرحله کیفی ۲ کد انتخابی، ۴ کد محوری و ۱۱ کد باز استخراج شدند که به عنوان شاخص‌ها و مؤلفه‌های اصلی پژوهش می‌باشند و سپس در مرحله کمی، مقادیر شاخص چندکارکردی روستایی دارای بازه عددی مناسب و برازنده‌ای بودند. مطابق با نتایج پژوهش، مشارکت جامعه روستایی باعث تبادل اطلاعات بیشتر بین جامعه و برنامه‌ریزان می‌شود که می‌تواند مؤلفه مهمی برای توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی باشد. همچنین، شاخص چندکارکردی روستایی می‌تواند در راستای بررسی وضعیت و میزان اشتغال پایدار روستایی مثمرتر باشد.

کلیدواژه‌ها: مشارکت، گردشگری روستایی، اشتغال پایدار، شاخص چندکارکردی روستایی

– مقاله حاضر مستخرج از طرح پژوهشی به شماره قرارداد ۱۴۰۲/۵/۹/۴۶۴۸ از محل اعتبارات معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه محقق اردبیلی می‌باشد.

* نویسنده مسئول: بهرام ایمانی، Imani_b@uma.ac.ir

مقدمه

از دیرباز تا کنون، روستاها به عنوان یکی از مهم ترین ارکان توسعه اشتغال پایدار در کشورها محسوب می شدند (Altassan, 2023: 72; Purnamawati et al., 2023; Prevolšek et al., 2020: 23). در واقع بسیاری از کشورها سعی می کنند با استفاده از ظرفیت و پتانسیل روستاها، اشتغال پایدار را ایجاد نمایند (Bokun & Nazarko, 2023; Stojanova et al., 2021; Dalal-Clayton et al., 2000: 10).

گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد (کوهستانی و همکاران، ۱۴۰۲). گردشگری روستایی دارای تنوع گسترده ای از محیط های طبیعی، فرهنگ های محلی، مکان های باستان شناسی، روستاهای میراثی و... است که یک نظام گردشگری یکپارچه را تشکیل داده و سبب توسعه اشتغال روستاییان می شود (Altassan, 2023: 71). ساکنان محلی نقش های متعددی را در یک مقصد گردشگری ایفا می کنند که این نقش از تأمین کنندگان گرفته تا گردشگران و بازدید کنندگان مکان های ارزشمند، متفاوت است (Wu et al., 2022: 12).

مشارکت ساکنان روستایی در گردشگری به مشارکت ساکنان محلی در برنامه ریزی، مدیریت گردشگری و کسب سود از صنعت گردشگری از طریق راه اندازی مشاغل یا استخدام افراد اشاره دارد (Ren et al., 2021; Su & Wall, 2015: 736). برخی از محققان و مجریان این حوزه، به طور فزاینده ای بر مشارکت ساکنان در فرایند توسعه گردشگری و مزایای حاصل از آن تأکید کرده اند و معتقدند چنین اقداماتی برای بسیاری از مشکلات و نارسایی ها به مثابه یک دارو عمل می کنند (Huo et al., 2023; Šegota et al., 2017: 197). اما واقعیت چیز دیگری است؛ در بسیاری از کشورها ملاحظه می شود که عدم مشارکت روستاییان در گردشگری روستایی و عدم حمایت از فعالیت هایی که مدت ها با توسعه گردشگری روستایی همراه بوده است، موجب شده تا توسعه اشتغال پایدار قربانی چنین مقاومتی شود (Wang & Yotsumoto, 2018: 849). همچنین، مسائل دیگری نیز در این رابطه وجود دارند که به نوعی این مفهوم مهم را تحت الشعاع قرار می دهند. مثال بارز آن، دوره پاندمی کرونا می باشد؛ همه گیری ویروس کووید ۱۹، موجب شد تا عدم تحمل ساکنان روستایی در برابر گردشگران بیشتر شود (Tung & Tse, 2022: 11).

علاوه بر این، همان طور که توسط تونگ و تسه (۲۰۲۲) اشاره شد، عدم تحمل یا بی‌اعتمادی ساکنان به گردشگران ممکن است به عدم تحمل عمومی علیه جوامع سرایت کند و حتی توسعه پایدار مقاصد را نیز تهدید نماید (Huo et al., 2023: 458; Tung & Tse, 2022).

کوژو کولوف و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند که فعالیت‌های گردشگری تأثیرات مثبتی بر جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی منطقه در طول سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۷ داشته است؛ با وجود کاهش شدید منافع اقتصادی در سال ۲۰۱۰ به دلیل بی‌ثباتی‌های سیاسی بسیاری از کشورها، تأثیر مثبت گردشگری بر اقتصاد، تأثیر زیادی بر حوزه‌های اجتماعی داشت. نویسندگان بر اهمیت گردشگری به عنوان یک صنعت فشرده کار تأکید کردند که منجر به کاهش قابل توجه نرخ بیکاری و کاهش جریان مهاجرت در میان جمعیت روستایی شد (Kozhokulov et al., 2019: 6).

از سویی ملاحظه می‌شود، حجم عظیمی از تحقیقات گردشگری در مورد نگرش‌ها و رفتارهای ساکنان انجام شده که به طور گسترده عوامل تأثیرگذار بر تعامل ساکن - گردشگر، تجربه گردشگری و تصویر بیشتر مقصد در نظر گرفته شده است (Tse & Tung, 2022; Chen et al., 2018: 279). در واقع، اکثر محققان مشارکت ساکنان را از دریچه برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری مشاهده کردند، درحالی که تا حد زیادی مشارکت ساکنان در کسب سود گردشگری و تأثیر آن بر نگرش ساکنان را نادیده گرفتند (Xu et al., 2019; Rasoolimanesh et al., 2017; Šegota et al., 2017: 198).

اما تحقیقاتی که در زمینه مشارکت گردشگران در رابطه با گردشگری روستایی در راستای توسعه اشتغال پایدار باشد، بسیار اندک است (Huo et al., 2023: 458). از این رو، ضرورت بررسی چنین موضوعی از اهمیت بسیاری برخوردار است. همان طور که شواهد نشان می‌دهند، مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی به طور اجتناب‌ناپذیری منجر به مزایایی خواهد شد که اشتغال پایدار یکی از مهم‌ترین آن‌ها است. یکی از مسائل اصلی در این زمینه، این مطلب است که اثرات مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی بر توسعه اشتغال پایدار تا حد زیادی همانند یک جعبه سیاه باقی مانده و نیاز است تا ابعاد و مؤلفه‌های کلیدی این حوزه مورد شناسایی و بررسی قرار گیرند. از این رو، هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال

پایدار است. بخش بعدی مقاله به مبانی نظری و پیشینه پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، یافته‌ها و بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادها می‌پردازد.

مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش

گردشگری روستایی

بخش گردشگری یکی از منابع حیاتی رشد و توسعه اقتصادی در بسیاری از کشورهای جهان است. تجربه جهانی در چند دهه گذشته نشان می‌دهد که بخش گردشگری به بخش مهمی در اقتصاد جهانی تبدیل شده است. صنعت گردشگری امروزه به یکی از صنایع پیشرو و یکی از منابع درآمد تبدیل شده است (Altassan, 2023).

گردشگری روستایی یکی از انواع گردشگری است که «در آن افراد برای تعطیلات، کار یا اهداف دیگر به مناطق روستایی خارج از محل زندگی معمول خود سفر می‌کنند» (Pilving et al., 2019; Hillep et al., 2012: 4). در واقع، گردشگری روستایی نوعی از گردشگری است که بر مشارکت فعال در سبک زندگی روستایی تمرکز دارد. بسیاری از روستاها می‌توانند گردشگری را تسهیل کنند؛ زیرا بسیاری از روستاییان مهمان‌نواز و مشتاق پذیرایی یا میزبانی از بازدیدکنندگان هستند (UNWTO, 2023). تا اواسط قرن بیستم، گردشگری روستایی یک فعالیت نسبتاً کوچک و منفعل بود (Sharpley, 2007: 127). با این حال، با گذشت زمان، ماهیت، مقیاس و ساختار اجتماعی - اقتصادی آن دستخوش دگرگونی اساسی شده است که با انتقال از روش‌های تولید فروردیستی به پسا فروردیستی همراه است (Cawley & Gillmor, 2008: 317). از این رو، ملاحظه می‌شود این نوع از گردشگری نیز دستخوش تغییر و تحولات عظیمی شده است. گردشگری روستایی اهمیت بسزایی دارد، به گونه‌ای که سازمان جهانی گردشگری، سال ۲۰۲۰ را به عنوان سال گردشگری و توسعه روستایی نام‌گذاری کرد (UNWTO, 2020).

مشارکت ساکنان روستایی در گردشگری روستایی

مشارکت جامعه به عنوان یک مبحث اساسی از گذشته تاکنون جریان دارد. اصولاً در مشارکت یک یا چند طرف وجود دارند که در رابطه با موضوع یا موضوعاتی تبادل نظر، منبع، فکر و... می‌نمایند (Prabhakaran et al., 2014). با این وجود، تنها زمانی مشارکت همه‌جانبه است که افراد محلی در روند برنامه‌ریزی مشارکت کامل داشته باشند

(Lichfield, 1996). همچنین، کایات (۲۰۰۲) بحث می‌کند که مشارکت عمومی صرفاً در مورد وابستگی بین دولت محلی و جامعه محلی نیست. اما این فرایند به‌مثابه مجوزی است که برای تصمیم‌گیری به جامعه محلی داده می‌شود (Kayat, 2002). ضرورت مشارکت جامعه در فرایند تصمیم‌گیری علاوه بر مشارکت گسترده جامعه، به نفع خود آنهاست؛ زیرا اقدامات آماده‌سازی بر زندگی جامعه تأثیر می‌گذارد (Prabhakaran et al, 2014). در مشارکت، بایستی دیدگاه افراد محلی مورد توجه قرار گیرد تا به فرایند تصمیم‌گیری شایسته و مدیریت منابع به‌طور مؤثر کمک کند (Weymouth & Hartz-Karp, 2019; Stern & Dietz, 2009). تیموتی (۱۹۹۹) در مطالعه خود روشن کرده است، برنامه‌ریزی گردشگری که دارای مبانی مشارکت جامعه می‌باشد، با رویکردهایی برای محافظت افراد محلی از تأثیر برنامه‌ریزی گردشگری و کسب منافع توسعه گردشگری رخ می‌دهد. همچنین، تیموتی و توسان (۲۰۰۳) در مطالعه خود اضافه کردند که مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری به این معنی است که ساکنان فرصت‌هایی را دارند که امیدها، خواسته‌ها و ترس‌های خود را برای توسعه بیان کنند و از تجربیات خود در فرایند برنامه‌ریزی مشارکت نمایند.

مشارکت جامعه در بخش گردشگری به‌سرعت در حال رشد است. مک‌گلاشان و ویلیامز (۲۰۰۳) پیشنهاد کردند که مشارکت جامعه در گردشگری فرایندی است برای مشارکت دادن و توانمندسازی ذی‌نفعان مرتبط با امتیازات در تصمیم‌گیری که بر زندگی آنها تأثیر می‌گذارد. وقوع مداوم فعالیت‌های گردشگری روستایی برنامه‌ریزی نشده، ممکن است از نظر روانی برای کاربر و جامعه محلی ناامیدکننده باشد و به‌وضوح در مسیر توسعه گردشگری قرار گیرد (Prabhakaran et al, 2014). کسانی که در صنعت گردشگری سرمایه‌گذاری کرده‌اند برای گردشگری سازنده‌تر خواهند بود اما کسانی که نمی‌توانند از این صنعت سود ببرند، به احتمال زیاد نسبت به صنعت منفی خواهند بود. مردم محلی مشتاق به‌دست آوردن چشم‌اندازهای اقتصادی هستند که از طریق گردشگری قابل‌دستیابی است (Craig, 2007).

مشارکت، مفهوم و ابعاد گسترده‌ای دارد که در این پژوهش، مشارکت در تصمیم‌گیری، مشارکت اقتصادی و مشارکت اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرند. مشارکت تصمیم‌گیری به مشارکت ساکنان در برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری و به اشتراک گذاشتن نظرات خود در مورد توسعه گردشگری اشاره دارد (Ren et al., 2021). مشارکت اقتصادی از طریق

سرمایه گذاری یا اشتغال در گردشگری، منافع اقتصادی را برای ساکنان فراهم می کند (Ren et al., 2021). مشارکت اجتماعی، ساکنانی هستند که در فعالیت های فرهنگی- اجتماعی مختلف برای ارتقای گردشگری و بهبود کیفیت شرکت می کنند (Timothy & Tosun, 2003; Timothy, 1999).

گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار

هدف توسعه پایدار ارتقای رشد اقتصادی، یکپارچگی اجتماعی و حفاظت از محیط زیست است؛ بنابراین، مقوله گردشگری که بر استفاده از منابع طبیعی، محیط زیست و... نظارت و کنترل دارد، تلاش ها را برای حفظ میراث ملموس و جوامع روستایی و... تشویق می کند و فرصت های شغلی خوبی را برای این جوامع ایجاد می نماید (Rasoolimanesh et al., 2020). اما امروزه، نه تنها اتکا به مقوله کشاورزی یا دامپروری نمی تواند به عنوان عامل نهایی و اصلی معیشت روستاییان باشد، بلکه نیاز است تا به سایر ظرفیت ها و پتانسیل های این مناطق توجه ویژه ای شود (Reupert et al., 2022).

گردشگری روستایی به طور فزاینده ای به عنوان وسیله ای برای افزایش جذابیت و سرزندگی مناطق روستایی، کاهش چالش های جمعیتی، کاهش مهاجرت و ترویج طیف وسیعی از منابع و سنت های محلی و درعین حال، حفظ جوهر زندگی روستایی در نظر گرفته می شود (UNWTO, 2020). همان طور که سو (۲۰۱۱) نتیجه گیری کرد، گردشگری روستایی می تواند درآمد و فرصت های شغلی جدیدی را برای جوامع روستایی فراهم کند، همچنین به احیای صنایع دستی و هنرهای محلی و... روستاییان نیز کمک نماید (Su, 2011).

توسعه جامعه از طریق گردشگری در نواحی روستایی یک روند رو به رشد گردشگری است که مقاصدی را برای پیشبرد در دستیابی به اهداف توسعه پایدار سازمان ملل جذب می کند (Altassan, 2023). اشتغال، بخش گسترده و حیاتی بخش گردشگری روستایی است (Nordbø, 2021). ساکنان روستایی معمولاً جهت گیری سبک زندگی شان در راستای کسب و کارشان است، به این معنی که کسب و کار را به عنوان ابزاری برای رسیدن به اهدافشان می بینند (Nordbø, 2022). این امر به مثابه رویکردی برای ایجاد تعادل بهینه بین نیازهای اقتصادی، شخصی، خانوادگی و اجتماعی آنها است (Joppe & Brooker, 2008; Ateljevic, 2009; Carlsen et al., 2013). این مقوله باید به مشارکت بلندمدت

همه ذی‌نفعان مرتبط مانند ادارات و سازمان‌های دولتی، سازمان‌های بازاریابی مقصد گردشگری و جامعه محلی بستگی داشته باشد. مشارکت جامعه محلی برای موفقیت و پایداری سرمایه‌گذاری‌های گردشگری بسیار مهم است (Spadaro et al., 2023; Amoako et al., 2022).

مشارکت جوامع محلی در توسعه گردشگری، شیوه‌های گردشگری پایدار را ترویج می‌کند، کیفیت محصولات و خدمات گردشگری را افزایش می‌دهد، فرصت‌های شغلی ایجاد می‌کند و مفاهیم فرهنگی را حفظ و تقویت می‌نماید (Altassan, 2023). همچنین، مشارکت جامعه ابزاری برای اطمینان از توزیع عادلانه مزایای گردشگری بین همه ذی‌نفعان از جمله جوامع محلی است و مشارکت‌های بلندمدت بین ذی‌نفعان گردشگری و جوامع را تقویت می‌کند (Asgary & Mitschow, 2019).

مطالعات نشان داده است که پایداری روستاهای گردشگرپذیر به مدیران رسمی و غیررسمی درون جوامع آن‌ها بستگی دارد (Priatmoko et al., 2019). درعین‌حال، مشارکت فعال اعضای جامعه تأثیر مثبتی بر توسعه مناطق روستایی داشته و نگرش مثبت نسبت به فرهنگ بومی را پرورش داده است (Alzamil et al., 2023). مشارکت جامعه روستایی با ارائه فرصت‌های آموزشی و اشتغال در زمینه‌های مرتبط با گردشگری مانند مهمان‌نوازی، راهنمای تور، صنایع دستی و... قابلیت‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... آن‌ها را ارتقا می‌دهد و این مقوله به رشد اقتصادی پایدار منطقه کمک می‌کند (Alduraibi, 2019). این تغییر و تحولات، علاوه بر اینکه فرصت‌های رشد را در مقاصد گردشگری روستایی ایجاد کرده‌اند، از سوی دیگر چالش‌هایی را نیز به بار آورده‌اند (Mwesiumo et al., 2022). به این ترتیب، مقاصد روستایی باید ضمن رسیدگی به چالش‌های در حال ظهور، از فرصت‌ها استفاده کنند. نمونه‌هایی از چنین چالش‌هایی شامل جابه‌جایی جوامع و اختلال در نظام‌های معیشتی محلی، فرایندها و سازمان‌های سیاسی-اجتماعی است (Su et al., 2016). در نتیجه، این چالش‌ها ممکن است پایداری معیشت محلی یعنی قابلیت‌ها، منابع و فعالیت‌های مورد نیاز برای حمایت از افراد، خانواده‌ها یا جوامع در مقاصد روستایی را به خطر بیندازند (Campón-Cerro et al., 2017; McGehee et al., 2013; Su et al., 2011).

اکثر جوامع در مواجهه با چنین چالش‌هایی از استراتژی‌ها و سیاست‌گذاری‌های دقیقی استفاده می‌نمایند تا مشارکت و همکاری مؤثری را ایجاد نمایند (Chen et al., 2013;).

Roberts & Hall, 2004). قنبری و همکاران (۱۴۰۱) در تحقیقی با عنوان «ارزیابی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه منطقه‌ای (مطالعه موردی: قدمگاه آذرشهر)» بیان می‌کنند که گردشگری تأثیرات خاصی در نواحی روستایی دارد و با توجه به ماهیت فعالیت گردشگری و ارتباط و تعامل تنگاتنگ آن با فعالیت‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اثرات آن می‌تواند بسیار متنوع و گسترده باشد و به‌ویژه بر محیط جوامع میزبان اثرات عمیقی بر جای گذارد. ازاین‌رو، هدف کلی این مطالعه، ارزیابی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه منطقه‌ای (مطالعه موردی: قدمگاه شهرستان آذرشهر) می‌باشد.

در پژوهش حاضر، این نتیجه حاصل شد که گردشگری روستایی بر توسعه منطقه‌ای (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست‌محیطی) در منطقه قدمگاه آذرشهر تأثیر مثبت و معناداری دارد و موجب توسعه روستایی در محدوده مورد بررسی شده است. همچنین، نگرش مذهبی، آگاهی و دانش نسبت به توریسم، انگیزه ذاتی ساکنان، وابستگی ساکنان به اجتماع محلی بر توسعه و گسترش توریسم روستایی منطقه مورد مطالعه تأثیر مثبت معناداری داشته است.

حجاریان (۱۴۰۲) در تحقیقی با عنوان «شاخص‌های مؤثر توسعه گردشگری روستایی با رویکرد جامع (مورد مطالعه: روستاهای خراسان رضوی)» بیان می‌کند خاستگاه ادبیات و توسعه مضامین علمی و عملیاتی گردشگری، بیشتر از جنبه اقتصادی و اجتماعی قابل بحث است که پیشران‌های کارکردی خود را در دل طراحان و مفسران ملل توسعه یافته می‌بیند. ازاین‌رو، از گردشگری روستایی به‌عنوان شاهراه کلیدی دنیای آتی در بهره‌برداری محیطی و آینده‌پژوهی سرزمینی و محلی یاد می‌شود. با توجه به نتایج، ضرایب t بین متغیرهای اصلی پژوهش، بالای ۱/۹۶ بوده یعنی رابطه معنادار و مستقیم است؛ به‌این ترتیب، ابعاد اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، برنامه‌ریزی و مدیریتی و زیرساختی و خدماتی بر توسعه گردشگری روستایی تأثیر مثبت و معناداری دارد که مقدار R^2 نشان می‌دهد ۳/۹۴ درصد توسعه گردشگری روستایی با دستیابی به ابعاد چهارگانه تبیین شده و بعد اقتصادی با ضریب ۰/۸۹ تأثیر بیشتری نسبت به سایر ابعاد بر توسعه گردشگری روستایی داشته است.

همان‌طور که از مباحث فوق ملاحظه می‌شود، رویکردها و روندهای جدیدی در حوزه گردشگری روستایی و اشتغال پایدار پیشنهاد و اتخاذ شده‌اند؛ اما این نوع گردشگری نیازمند رویکردها و اقدامات جدید و مؤثرتری است. ازاین‌رو، می‌توان با عطف به ظرفیت‌ها و

پتانسیل‌های روستاها، ضمن ایجاد گردشگری روستایی پایدار، توسعه اشتغال پایدار این نواحی را نیز در نظر گرفت تا در راستای دستیابی به پایداری متمرثمر باشند. از این رو، این پژوهش با رویکرد نوآورانه‌ای ضمن رفع خلأ نظری مربوطه در این حوزه، به دنبال شناسایی و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار می‌باشد.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیقات از ابعاد و رویکردهای مختلف با یکدیگر متفاوت‌اند. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و روش تحقیق به کار رفته در آن آمیخته یا ترکیبی است که با استفاده از رویکرد متوالی اکتشافی به بررسی موضوع می‌پردازد. در مرحله اول که از روش کیفی گروه کانونی استفاده شده است، محققان با استفاده از تشکیل پنل، محورها و مؤلفه‌های اصلی مرتبط با نقش مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار را گردآوری کرده و سپس با استفاده از روش کمی شاخص چندکارکردی روستایی^۱ آن‌ها را دسته‌بندی و تحلیل نمودند.

روش گروه کانونی یکی از روش‌های کیفی است که با استفاده از تکنیک مصاحبه گروهی به جمع‌آوری اطلاعات کیفی می‌پردازد و دیدگاه‌های مختلف را از طریق بحث و گفت‌وگو، بررسی و تحلیل می‌کند (Wagner et al., 2024).

مصاحبه‌ها ممکن است به صورت جداگانه یا گروهی انجام شوند و ابزار گردآوری هر یک از آن‌ها با یکدیگر متفاوت است. در این مرحله به منظور گردآوری نظرات خبرگان، از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شده است. نحوه انتخاب خبرگان یا متخصصان بستگی به نوع، موضوع، هدف و... تحقیق دارد که از بین ۴ تا ۱۵ نفر متغیر است. در این پژوهش، این گروه متشکل از ۷ خبره دانشگاهی و اجرایی با تجربه غنی و دیدگاه‌های مکمل در حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، گردشگری روستایی و مشارکت عمومی و علوم اجتماعی می‌باشند. در مرحله دوم از روش کمی تحلیل شاخص چندکارکردی روستایی استفاده شده است. در واقع، با استفاده از مصاحبه‌های به عمل آمده از مرحله قبل، ابعاد و مؤلفه‌های اصلی مرتبط با مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار

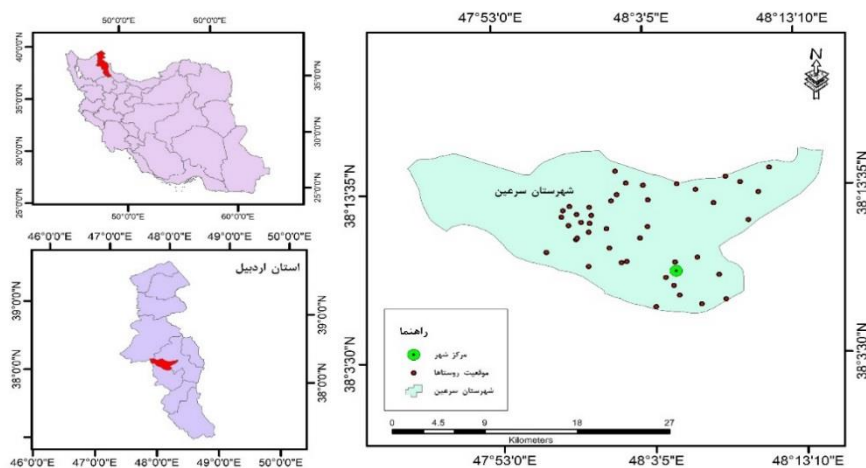
1. Rural Multifunctionality Index (RMI)

حاصل می‌گردند. در واقع در این مرحله به دنبال ایجاد یک الگوی چندکارکردی می‌باشیم که برای تجزیه و تحلیل چندکارکردی روستایی توسعه دهیم. در این مرحله با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته که حاوی ابعاد و مؤلفه‌های مرحله قبلی است از طریق پرسشنامه ضمیمه شده در ایمیل از خبرگان خواسته شد تا به ایجاد یک معیار خاص برای هر جزء فرعی کمک کنند و مرتبط‌ترین شاخص‌ها را از پایگاه داده مورد استفاده خود انتخاب نمایند. در واقع، آن‌ها نسبت به تأیید یا رد آن عوامل، اظهار نظر کردند. در این مرحله، ۳۱ نفر از متخصصان به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند که نتایج تحلیل‌ها در جدول‌های ۴ و ۵ بیان شده‌اند.

منطقه مورد مطالعه

شهرستان سرعین در ۲۸ کیلومتری غرب شهر اردبیل است. این شهرستان در دامنه شرقی کوه سبلان و در مسیر دره گسلی و محدوده ۵۶ دقیقه و ۴۸ درجه تا ۴ دقیقه و ۴۸ درجه طول شرقی و از ۸ دقیقه و ۳۷ درجه تا ۹ دقیقه و ۳۸ درجه عرض شمالی قرار دارد (سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۹۵). این شهرستان دارای ۲۸ روستا می‌باشد که اکثر آن‌ها در حوزه گردشگری فعالیت دارند. در شکل ۱، موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای شهرستان سرعین) نشان داده شده‌اند.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای شهرستان سرعین)



منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که توضیح داده شد، در مرحله اول پژوهش با استفاده از روش کیفی گروه کانونی، شاخص‌ها و مؤلفه‌های اصلی در زمینه موضوع پژوهش استخراج می‌شوند و سپس، در مرحله دوم با استفاده از مدل شاخص چندکارکردی روستایی مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند. لازم به ذکر است به دلیل جلوگیری از طولانی شدن مطالب، از آوردن سایر مصاحبه‌ها ممانعت به عمل آمده است.

جدول ۱. نمونه‌ای از نکات کلیدی و کدهای باز حاصل از مصاحبه‌های خبرگان

ردیف	نکات کلیدی	کدهای اولیه
PA1	گردشگری یکی از عوامل مؤثر در رشد اقتصادی جوامع به حساب می‌آید که هر روز هم در حال توسعه است.	رشد اقتصادی جامعه روستایی
PA2	در مبحث روستایی خیلی از فعالیت‌ها در حال افول هستند و نرخ بیکاری در حال افزایش است.	فعالیت‌های روستایی و اشتغال
PA3	خروج جوانان از روستا به منظور ایجاد اشتغال و درآمد موجب شده است تا گردشگری روستایی سخت شود.	مهاجرت بی‌رویه
PA4	این مقوله موجب می‌شود توسعه گردشگری روستایی کم شود.	توسعه گردشگری روستایی
PA5	آگاه‌سازی و فرهنگ‌سازی روستاییان به منظور توسعه گردشگری روستایی پایدار عامل مهم و حیاتی در این زمینه است.	آگاه‌سازی و فرهنگ‌سازی روستاییان
PA6	مهاجرت معکوس را می‌توان از طریق گردشگری روستایی عملی ساخت؛ اما با توجه به زمینه‌های اساسی در این حوزه امکان‌پذیر خواهد بود.	مهاجرت معکوس
PA7	مشارکت روستاییان در گردشگری روستایی می‌تواند زمینه‌هایی را برای توسعه اشتغال زنان، مشارکت اقشار مختلف و متنوع‌سازی فرصت‌های شغلی ایجاد کند.	توسعه اشتغال زنان روستایی
PA8	تنها فعالیت کشاورزی در روستا نیست که نقش تعیین‌کننده‌ای دارد، بلکه ظرفیت‌های گردشگری روستایی می‌تواند مثرتر باشد.	ظرفیت‌های گردشگری روستایی
PA9	توسعه فعالیت‌های تجاری موجب می‌شود مشارکت بومی ساکنان روستا بیشتر شود.	مشارکت بومی ساکنان روستا
PA10	وجود بخش‌های اقامتی، ایجاد خانه‌ها یا کمپ‌های استراحت گردشگران، ایجاد زمینه‌ها برای راحتی گردشگران روستایی می‌تواند در زمینه توسعه گردشگری روستایی بیشتر و بهتر باشد.	ایجاد زیرساخت‌ها

ادامه جدول ۱.

ردیف	نکات کلیدی	کدهای اولیه
PA11	گردشگران یا بازدیدکنندگان آگاهی کاملی در رابطه با محیط ندارند، این قشر نیازمند افرادی هستند تا از راهنمایان بومی استفاده کنند. این مقوله نیز در گردشگری روستایی بسیار مؤثر است.	استفاده از پتانسیل روستاها

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

با مرور کدها و تحلیل هر یک از آن‌ها، در نهایت با بررسی مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته ۹۳ کد اولیه شناسایی شدند که با استفاده از رویکرد استقرایی (جزء به کل) به ۱۱ کد باز، ۴ کد محوری و ۲ کد انتخابی دسته‌بندی شدند که در ادامه، فرایند استخراج هر یک از آن‌ها شرح داده شده است. در جدول ۲ کدهای باز و نحوه استخراج آن‌ها بیان شده است.

جدول ۲. کدهای باز و منابع مرتبط

کد باز	منبع
اقتصاد روستایی	PA1+ PA2+ PA17+ PB5
جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستاییان	PA3+ PA6+ PA19+ PF4+ PG5
پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل روستاها در گردشگری	PA4+ PA8+ PA11+ PB8+ PB9+ PB12+ PC1+ PC9+ PC10+ PC12+ PF2
مشارکت فرهنگی - اجتماعی روستاییان در گردشگری	PA5+ PA15+ PA16+ PA21+ PB14+ PE4+ PE6+ PE7+ PF6+ PG2
حمایت و توسعه اشتغال زنان روستایی	PA7+ PA12+ PA22+ PB6+ PC8+ PE1+ PE9+ PG3
مشارکت تعاملی	PA9+ PA13+ PA14+ PB3+ PB4+ PG1+PG6
برنامه‌ریزی و ایجاد زمینه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری روستایی	PA10+ PA20+ PA24+ PA27+ PC3+ PC4+ PC6+ PD4+ PD9+ PE2
مشارکت دولتی - خصوصی (3P)	PA18+ PB1+ PC5+ PG7
مدیریت مؤثر کالبدی روستایی	PA23+ PA25+ PA26+ PB7+ PB10+ PB11+ PC11+ PD2+ PD6+ PE3+ PE5+ PF8+ PG4+ PG8+ PG9
برنامه‌ریزی دقیق و جامع مدیریت گردشگری روستایی	PA28+ PD3+ PD5+ PD7+ PD8+ PF5+ PF7
آگاه‌سازی و آموزش گردشگران و جوامع روستایی	PB15+ PC2+ PC7+ PD1+ PE8+ PE10+ PF3+ PF9+ PG10

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

مطابق با بررسی‌های به‌عمل آمده، تعداد ۱۱ کد باز استخراج شده‌اند که جهت بررسی و احصای کدهای محوری، به مرحله بعد راه می‌یابند. در جدول ۳ نحوه استخراج کدهای محوری و انتخابی مشخص شده است.

جدول ۳. استخراج کدهای محوری و انتخابی

کدهای انتخابی	کدهای محوری	کدهای محوری
توسعه محوری هوشمند	توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی	اقتصاد روستایی
		جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستاییان
		حمایت و توسعه اشتغال زنان روستایی
	حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی	پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل روستاها در گردشگری
		برنامه‌ریزی و ایجاد زمینه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری روستایی
		برنامه‌ریزی دقیق و جامع مدیریت گردشگری روستایی
		مدیریت مؤثر کالبدی روستایی
برنامه‌ریزی و توانمندسازی جامع	برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه	مشارکت تعاملی
		مشارکت دولتی - خصوصی (3P)
	توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی	آگاه‌سازی و آموزش گردشگران و جوامع روستایی
		مشارکت فرهنگی - اجتماعی روستاییان در گردشگری

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

با گردآوری کدهای محوری، در نهایت ۴ کد محوری و ۲ کد انتخابی یا دسته اصلی استخراج شدند که هریک از آن‌ها در ادامه توضیح داده شده‌اند. مؤلفه اصلی اول با عنوان «توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی» است. یکی از مهم‌ترین راهکارهای توسعه اشتغال پایدار روستایی، توسعه کارآفرینی روستایی است. امروزه کارآفرینی به‌عنوان راهبردی در توسعه، رشد و شکوفایی جوامع بشری به جایگزینی تبدیل شده است که از طریق آن تمامی عوامل، منابع و امکانات یک جامعه به‌صورت خودجوش و با قرارگرفتن در یک فرایند تکاملی در جهت دستیابی به آرمان‌های والای

اجتماعی آماده شده است. در واقع، این مقوله به عنوان منشأ تأثیرات مثبت اقتصادی - اجتماعی است که اساساً موجب می شود تا ساماندهی و بهبود ساختار اقتصاد روستایی صورت پذیرد و ساختار و عملکرد روستاها به ویژه در شرایط امروزی منافی را برای آنها فراهم سازد.

مؤلفه اصلی دوم، «حکروایی هوشمند گردشگری روستایی» است. ایده حکروایی به طور گسترده در سراسر جهان پذیرفته شده است و بخش های خصوصی و دولتی به این ایده اهمیت می دهند و آن را در مدیریت و سازماندهی جوامع، سازمان ها، نهادها و... برای افزایش توسعه پایدار اتخاذ می کنند. حکروایی هوشمند گردشگری رویکرد جدیدی است که در یک دهه اخیر، توجه زیادی را به خود جلب کرده است. حکروایی گردشگری شامل سازوکارها و فرایندهایی است که در آن شهروندان و گروه ها منافع خود را بیان می کنند و حقوق قانونی خود را اعمال می نمایند. این مقوله انواع مختلفی دارد که یکی از مهم ترین و اصلی ترین آنها، حکروایی هوشمند گردشگری روستایی است.

در واقع، حکروایی هوشمند گردشگری روستایی به معنی مشارکت و همکاری نهادها و سازمان های متولی با ساکنان و ذی نفعان روستایی در راستای همکاری و تأثیرگذاری بر تصمیم گیری، سیاست گذاری و... به صورت نظام مند و همه جانبه است. زمانی که این نوع حکروایی برقرار شود، تصمیمات مناسب اتخاذ شده، اعتماد جامعه برای اداره جامعه روستایی جلب می شود، برنامه ریزی، سیاست گذاری و مدیریت روستایی به نحو احسن صورت می پذیرد، منابع اقتصادی روستا به اهداف استراتژیک آن منطقه نزدیک تر می شوند و در نهایت، توسعه و پیشرفت جامعه روستایی را سبب می شود.

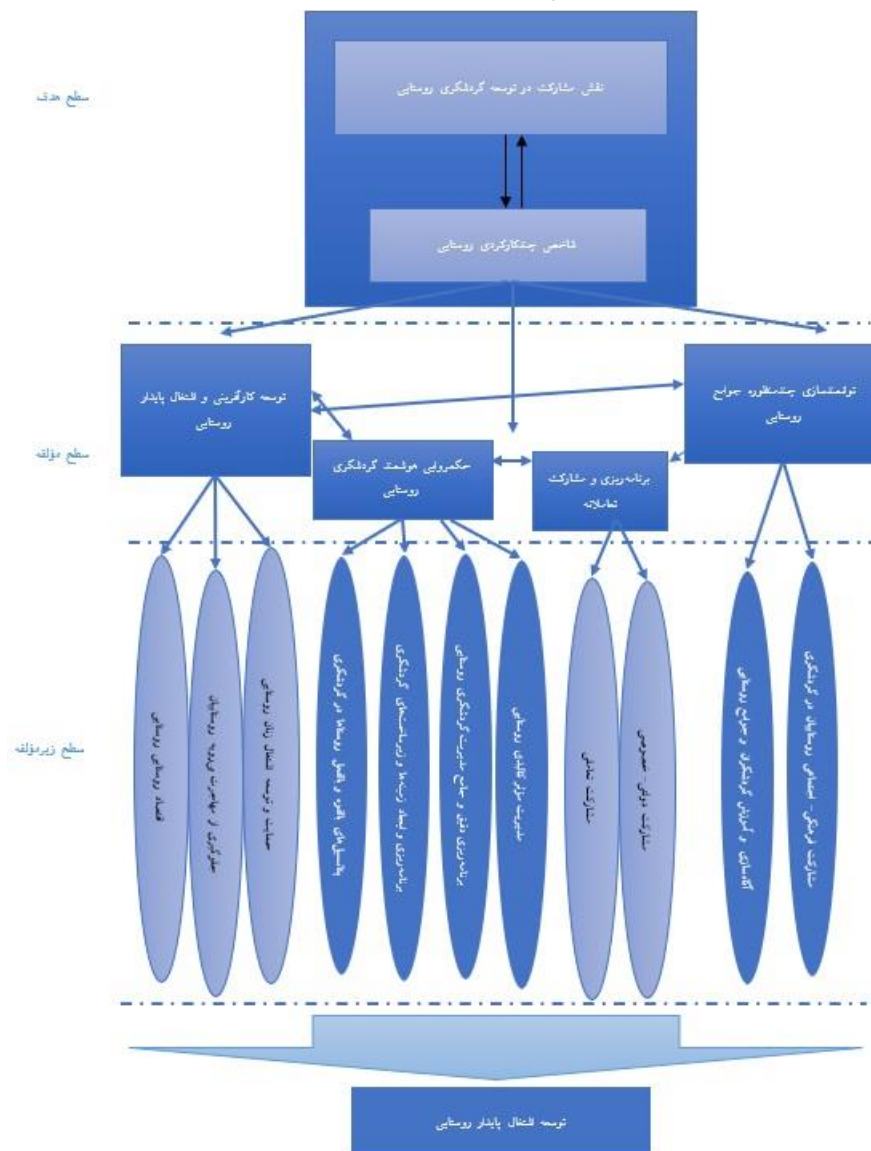
مؤلفه اصلی سوم «برنامه ریزی و مشارکت تعاملانه» است. برنامه ریزی و مشارکت دو اصل جدایی ناپذیر در مدیریت روستایی هستند. در برخی از مناطقی که توسعه یافته هستند، برنامه ریزی دولت محور در بازسازی فضایی روستایی مداخله کرده است و به عبارتی، تکلیف این مناطق روشن است. اما در بسیاری از مناطق، نه تنها حضور دولت کافی نیست، بلکه نیازمند همکاری سایر بخش ها و ارگان ها نیز می باشد. در این زمینه، سیاست ها و استراتژی های توسعه ای مختلفی اتخاذ می گردد که بدون مشارکت و تعامل بخش های مختلف، راه به جایی نخواهند برد. برنامه ریزی و مشارکت تعاملانه روستایی با برنامه ریزی

شهری متفاوت است، زیرا مناطق روستایی دارای طیف وسیعی از فرصت‌ها و مشکلات هستند که در مقایسه با مناطق شهری منحصربه‌فرد است.

یکی از ویژگی‌های برنامه‌ریزی روستایی این است که نیازمند مشارکت بیشتر مردم محلی در فرایند برنامه‌ریزی است، زیرا آن‌ها نه تنها ذی‌نفعانی هستند که به‌طور مستقیم تحت تأثیر پیامدهای برنامه‌ریزی قرار می‌گیرند، بلکه منبع منحصربه‌فردی از دانش و دیدگاه‌های محلی هستند و از سویی سرمایه‌گذاری، هدایت و مشارکت سایر بخش‌ها را می‌طلبد تا در پیشبرد امور مثمر‌تر باشند. مؤلفه اصلی چهارم، «توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی» است. از آنجایی که روستاها از روش‌های محدودی امرارمعاش می‌کنند، لذا نیاز است تا در زمینه‌های مختلفی نیز تجهیز شوند. به‌همین منظور برای توسعه اقتصاد جمعی روستایی از طریق توانمندسازی، ابتدا باید بدانیم توانمندسازی، ساختاری است که چنذبُعدی و اجتماعی بوده و به‌مثابه یک فرایند پویا است. توانمندسازی چندمنظوره یک فرایند چنذبُعدی است که به جوامع روستایی کمک می‌کند تا ضمن کنترل منابع و امکانات روستا، بتوانند فرصت‌های بالقوه را نیز شناسایی و از آن‌ها استفاده کنند. این مقوله می‌تواند ضمن پیوند با مفهوم مشارکت - که در مؤلفه قبلی شناسایی و مورد تحلیل قرار گرفت - توسعه اقتصادی - اجتماعی روستا را افزایش دهد و ایجاد حس تعلق و ارتباط متقابل جوامع روستایی را سبب شود.

در مرحله دوم، یعنی مرحله کمی پژوهش از روش شاخص چندکارکردی روستایی استفاده شده است. اصول انتخاب شاخص‌ها به شرح زیر است: (۱) شاخص‌های انتخاب شده می‌توانند به‌طور جامع وضعیت مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار را منعکس کنند؛ (۲) آن‌ها باید کمی و در دسترس باشند. به‌همین منظور، یک مدل مفهومی مبنایی برای ایجاد یک نظام شاخص ارزیابی تدوین شد. برای ساخت مدل مفهومی، ابتدا پدیده مورد اندازه‌گیری و اجزای فرعی آن را تعریف می‌کنیم (ناردو و همکاران، ۲۰۰۸). با در نظر گرفتن رابطه معنادار بین شاخص‌های چندکارکردی و مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار، یک نظام شاخص‌بندی بر اساس مفهوم چندکارکردی روستایی ایجاد کردیم (شکل ۱). این نظام شاخص شامل کدهای باز و محوری است که هر تابع را با مشخص کردن تعریف و هدف هر تابع به دو جزء فرعی تجزیه کردیم.

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش



منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

بر اساس نظام شاخص‌بندی که در بالا توضیح داده شد، فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی^۱ را برای تعیین وزن هر شاخص انتخاب می‌کنیم. تحلیل سلسله‌مراتبی یک روش تصمیم‌گیری

1. Analytic Hierarchy Process (AHP)

چندمعیاره^۱ است که برای تجزیه و تحلیل و بررسی معیارهای کمی و کیفی مؤثر است (Guo & Kapucu, 2020). در واقع، با استفاده از این روش می توان یک مسئله پیچیده چندهدفه را به چندین معیار و همچنین، لایه های شاخص تجزیه کرد و وزن لایه های مختلف را با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی تعیین نمود (Daneshfar et al., 2019). بر اساس ماتریس تدوین شده از کدهای باز و محوری، یک تیم متخصص متشکل از ۱۴ خبره دعوت شدند تا اهمیت نسبی هر لایه بیان شده در شکل ۱ را برای تخصیص وزن شاخص هر یک از آن ها ارزیابی کنند. جدول ۴، وزن مخصوص این شاخص ها را فهرست کرده است.

جدول ۴. نظام شاخص بندی بر اساس مفهوم چند کارکردی روستایی و محاسبات آن

کد محوری	کد باز	مشخصه ^۲ (+ یا -)	وزن	استاندارد
توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی	اقتصاد روستایی	+	۰/۰۷۵	%۱۰۰
	جلوگیری از مهاجرت بی رویه روستائیان	+	۰/۰۴۷	%۶۰
	حمایت و توسعه اشتغال زنان روستایی	+	۰/۰۵۶	%۷۵
حکمرانی هوشمند گردشگری روستایی	پتانسیل های بالقوه و بالفعل روستاها در گردشگری	+	۰/۰۵۳	%۷۰
	برنامه ریزی و ایجاد زمینه ها و زیرساخت های گردشگری روستایی	+	۰/۰۶۴	%۹۰
	برنامه ریزی دقیق و جامع مدیریت گردشگری روستایی	+	۰/۰۷۰	%۱۰۰
	مدیریت مؤثر کالبدی روستایی	+	۰/۰۵۵	%۷۵
برنامه ریزی و مشارکت تعاملانه	مشارکت تعاملی	+	۰/۰۶۱	%۸۰
	مشارکت دولتی - خصوصی (3P)	+	۰/۰۶۲	%۸۵
توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی	آگاه سازی و آموزش گردشگران و جوامع روستایی	+	۰/۰۵۶	%۷۰
	مشارکت فرهنگی - اجتماعی روستائیان در گردشگری	+	۰/۰۵۵	%۶۵

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲

1. Multi-criteria decision-making (MCDM)
2. Attribute

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، مقادیر به‌دست آمده نشان از برآزش بالا و مطلوب مؤلفه‌ها و شاخص‌ها دارند.

نکته بسیار مهم در این پژوهش، در رابطه با مفهوم «استانداردسازی مقادیر شاخص‌ها»^۱ است. استانداردسازی مقادیر شاخص برای حذف تفاوت در ابعاد و کمیت شاخص‌های ارزیابی ضروری است. به‌همین منظور، فاصله بین هر روستا و «روش مجاورت به هدف»^۲ استفاده می‌شود (Zhang et al., 2019) که فاصله بین هر روستا و اهداف سیاست تعیین شده را ارزیابی می‌کند. این موارد مطابق با فرمول‌های (۱) و (۲) مورد محاسبه قرار گرفته‌اند. این فرمول توسط لی و همکاران (۲۰۲۲) مطرح شده است. در فرمول‌های (۱) و (۲) مشخص شده است که اگر $D_{ij} < 0$ باشد، مقدار صفر است. در این معادلات، D_{ij} نشان‌دهنده مقدار شاخص پس از استانداردسازی، X_{ij} نشان‌دهنده مقدار اصلی شاخص قبل از استانداردسازی است. S_{ij} نشان‌دهنده هدف در روش مجاورت به هدف است که در آن A نشان‌دهنده روستا و J نشان‌دهنده دنباله شاخص است (فرمول ۱).

$$D_{ij} = \begin{cases} 1, X_{ij} \geq S(X_{ij}) \\ \frac{X_{ij}}{S(X_{ij})}, X_{ij} < S(X_{ij}) \end{cases} X_{ij}$$

(X_{ij} : در اینجا به‌عنوان شاخص مثبت است).

$$D_{ij} = \begin{cases} 1 - \frac{X_{ij} - S(X_{ij})}{S(X_{ij})}, X_{ij} \geq S(X_{ij}) \\ 1, X_{ij} < S(X_{ij}) \end{cases} X_{ij}$$

(X_{ij} : در اینجا به‌عنوان شاخص منفی است).

محاسبه ارزیابی جامع^۳

محاسبه ارزیابی جامع R_i منعکس‌کننده نتایج ارزیابی یکپارچه ارزش چندکارکردی روستایی برای هر روستا است. روش محاسبه استفاده شده به شرح زیر است (فرمول ۲).

-
1. Standardization of indicator values
 2. Proximity-to-target method
 3. Calculation of comprehensive evaluation

$$R_i = 100 \times \sum_{j=1}^{20} D_{ij} \times w_j$$

در فرمول فوق، R_i نتیجه ارزیابی جامع ارزش چندکارکردی روستایی است و D_{ij} شاخص استاندارد شده (j) لایه شاخص است و w_j وزن شاخص (j) است. مقدار R چندکارکردی روستایی بین ۰ تا ۱۰۰ است و هر چه این مقدار به ۱۰۰ نزدیکتر باشد، چندکارکردی روستایی بهتر است. روش فاصله مساوی برای طبقه‌بندی به پنج دسته تقسیم می‌شود: سطح پایین (۰-۲۰)، سطح نسبتاً پایین (۲۰-۴۰)، سطح متوسط (۴۰-۶۰)، سطح نسبتاً بالا (۶۰-۸۰) و سطح بالا (۸۰-۱۰۰). به‌طور خاص، هرچه مقدار بیشتر باشد، دستیابی به مشارکت در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار نزدیک‌تر است.

بر اساس نظام شاخص ارزیابی ساخته شده، مقدار شاخص چندکارکردی روستایی^۱ محاسبه می‌شود و نتایج در جدول ۵ ارائه شده است. روستاهای شهرستان سرعین به‌واسطه گردشگری آب در شهر سرعین و وجود مناطق بکر طبیعی در این شهرستان، رشد قابل ملاحظه‌ای در جذب گردشگری داشته‌اند. در واقع، ملاحظه می‌شود پس از سال‌ها توسعه سریع در روستاهای این شهرستان، مناطق روستایی رشد فزاینده‌ای از توسعه اشتغال پایدار را از خود نشان داده‌اند. با این حال، توسعه اشتغال پایدار در میان روستاها تا حد زیادی نسبت به یکدیگر متفاوت و متغیر بوده است. این مقوله در شاخص چندکارکردی روستایی منعکس شده است. برای مثال، مقدار شاخص چندکارکردی روستایی ۲۸ روستای این شهرستان از مقادیر ۲۹/۰۶ تا ۸۳/۳۱ با مقدار متوسط ۵۶/۱۸۵ متغیر است (لازم به ذکر است که تنها روستاهایی مورد بررسی قرار گرفته‌اند که به‌عنوان مقاصد گردشگری پذیر در حوزه گردشگری روستایی هستند). بالاترین مقدار این شاخص ۸۳/۳۱ است که نشان می‌دهد هیچ روستایی به توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی دست نیافته است. در واقع، مقادیر به‌دست آمده نشان می‌دهند که اکثر روستاها هنوز تا رسیدن به توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی فاصله دارند. همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، تنها ۴ روستا در بازه مقادیر ۸۰ تا ۱۰۰ می‌باشند که علت آن، قرابت و مجاورت آن‌ها با شهر

1. Rural Multifunctionality Index Value (RMIV)

سرعین است. مطابق با اصول جغرافیایی و مکانی نمی‌توان صرفاً با اتکا به یک شاخص، نتیجه‌گیری کلی را به‌عمل آورد. ازاین‌رو، نیاز است تا با بررسی سایر عوامل به بررسی و تحلیل دقیق پرداخت. به‌همین منظور، وزن‌های مورد محاسبه در جدول ۴ را در فرمول ۲ یعنی شاخص محاسبه ارزیابی جامع قرار داده و مقادیر مربوط به هر روستا را مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهیم. نتایج به‌دست آمده در جدول ۵ بیان شده‌اند.

جدول ۵. نتایج یافته‌های آماری

عامل	میانگین	بیشینه	کمینه	بازه عددی				
				تا ۲۰٪	۲۰٪ تا ۳۰٪	۳۰٪ تا ۴۰٪	۴۰٪ تا ۶۰٪	۶۰٪ تا ۸۰٪
توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی	۶۰/۰۷	۹۰/۱۱	۳۰/۰۳	۱۰	۶	۷	۴	۱
حکمرانی هوشمند گردشگری روستایی	۵۶/۰۳	۸۱/۱۶	۳۰/۰۹	۶	۸	۶	۵	۳
برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملات	۵۰/۱۱	۷۵/۰۶	۲۵/۱۶	۳	۴	۹	۱۰	۲
توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی	۶۱/۵۰	۹۶/۹۰	۲۶/۱۱	۵	۶	۸	۵	۴
شاخص چند کارکردی روستایی	۵۶/۱۸۵	۸۳/۳۱	۲۹/۰۶	۰	۴	۱۲	۸	۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

برای شناسایی بهتر ویژگی‌های توسعه اشتغال پایدار روستایی، مقدار کل عوامل فوق را یک‌بار به‌صورت جداگانه و سپس به‌صورت تجمیعی یا جمع جبری، با عنوان شاخص چندکارکردی روستایی محاسبه نمودیم. بر اساس نتایج محاسبات، تنها روستاهایی مقادیر قابل قبول یا عالی را کسب کردند که در مجاورت شهر سرعین می‌باشند. در واقع، توزیع فضایی روستاهایی که در نزدیکی شهر سرعین هستند، در رابطه با توسعه اشتغال پایدار آن‌ها نیز تأثیرگذار است که این مقوله یک عامل اساسی در گردشگری روستایی محسوب می‌شود. همچنین، در عوامل فوق، عامل «توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی» در روستاها مقادیر مطلوب‌تری را نسبت به سایر عوامل به‌دست آورد؛ چرا که با توجه به جدول

فوق، هم میانگین بالاتری نسبت به سایر عوامل دارد و هم ۴ روستا بازه ۸۰ تا ۱۰۰ درصدی را به خود اختصاص داده است که نسبت به سایر مؤلفه‌ها، تعداد بیشتری را دارد. همچنین، می‌توان ملاحظه کرد که عواملی چون «توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی» و «برنامه‌ریزی و مشارکت عاملان» تعداد روستاهای کمتری را به خود اختصاص داده‌اند. پرواضح است که بسیاری از برنامه‌ها و سیاست‌های کشور، بیشتر در حوزه‌های اجرایی یا «سخت» بوده‌اند تا حوزه‌های «نرم». به عبارتی، در بسیاری از سازمان‌ها و نهادهای متولی این‌گونه قلمداد می‌شود که احداث زیرساخت شامل جاده، مدرسه، کارخانه و... در روستاها، مساوی است با توسعه و پیشرفت که اتکا صرف به این تفکر، کار نادرستی است. از سوی دیگر، می‌توان از زاویه‌ای متفاوت به این موضوع نگریست. به دلیل اینکه اکثر برنامه‌ها و استراتژی‌های کشور در حوزه زیرساختی می‌باشد و به نوعی کانون تمرکز اکثر تصمیمات در زمینه توانمندسازی روستاها است، لذا ملاحظه می‌شود عامل «توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی» مقادیر زیادی را به خود اختصاص داده است. در نهایت، می‌توان این‌گونه تعبیر کرد که مشارکت در توسعه گردشگری و بسترسازی اشتغال پایدار فعالیت‌های گردشگری از طریق مضامین «توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی»، «حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی»، «برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملان» و «توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی» موجبات توسعه اشتغال پایدار روستایی را فراهم می‌سازد.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که بیان شد، این مطالعه با کاربست شاخص چندکارکردی روستایی به بررسی نقش مشارکت و توسعه روستایی در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار پرداخت. به‌طور کلی در شهرستان سرعین، مناطق روستایی به‌عنوان مکان‌هایی تعریف می‌شوند که ساکنان آن، عمدتاً درگیر کشاورزی و دامپروری هستند و توجه کمتری به سایر ابعاد مرتبط می‌شود. داده‌های آماری در سطح شهرستان، بین روستاهایی که در مجاورت شهر سرعین هستند با روستاهایی که فواصل دورتری دارند، تمایز قابل ملاحظه‌ای را نشان دادند. از آنجایی که شکاف چندکارکردی بین این مناطق از مکانی به مکان دیگر متفاوت است، اگر از چنین آماری برای ارزیابی چندکارکردی روستایی استفاده شود، ممکن است یک سوءگیری نتیجه‌ای وجود داشته باشد. اندیشمندان معتقدند که مشارکت جامعه روستایی

ممکن است به تصمیم‌گیری بهتر کمک کند. در واقع، مشارکت جامعه روستایی باعث تبادل اطلاعات بیشتر بین جامعه و برنامه‌ریزان می‌شود که می‌تواند مؤلفه مهمی برای توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی باشد.

این پژوهش نشان داد که شاخص چندکارکردی روستایی می‌تواند در راستای بررسی وضعیت و میزان اشتغال روستایی حاصل از پیوند مشارکت روستاییان در گردشگری روستایی مثرتر باشد. همچنین، این نتیجه حاصل شد که اکتفا به مکانیزم‌ها و رویکردهای «سخت» تنها راهکار ممکن در توسعه روستا و ایجاد اشتغال پایدار نیست. رویکردهایی چون توسعه کارآفرینی، حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی و برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه از جمله مواردی هستند که در راستای ایجاد اشتغال پایدار روستایی مؤثر هستند. در واقع می‌توان از طریق مشارکت جامعه روستایی و سیاست‌گذاری و توسعه برنامه‌های حمایتی جامع در زمینه گردشگری روستایی، در راستای توسعه اشتغال پایدار روستایی گام‌های اساسی برداشت.

عواملی چون شناسایی نیروهای محرک و فرصت‌زا، اتخاذ اقدامات هدفمند، ایجاد شبکه همکاری و توسعه، استفاده از ظرفیت سایر بخش‌های غیردولتی و... می‌توانند به مثابه برنامه‌های حمایتی جامع در این زمینه باشند. یافته‌های پژوهش حاضر، در زمینه‌های حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی و توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی جزء موارد نوآورانه و جدیدی هستند که در تحقیقات مشابه ملاحظه نشده‌اند و در زمینه‌های توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی و برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه همسو با تحقیقات حجاریان (۱۴۰۲)، قنبری و همکاران (۱۴۰۱)، کوهستانی و همکاران (۱۴۰۲)، کامپون-کرو و همکاران (۲۰۱۷)، مک‌گی و همکاران (۲۰۱۵)، چن و همکاران (۲۰۱۳) است.

از آنجایی که بیشتر جمعیت شهرستان سرعین در روستاهای آن سکونت دارند و از سویی درآمد در روستاها کمتر از مناطق شهری است؛ بنابراین، یکی از راهکارهای پیشنهادی در زمینه توسعه اشتغال پایدار روستایی، توسعه گردشگری روستایی است که به توانمندسازی اقتصادی جمعیت روستایی و همچنین، تقویت اقتصاد محلی و منطقه‌ای کمک می‌کند. توسعه گردشگری روستایی تقریباً بر تمام فعالیت‌های اقتصادی و غیراقتصادی، یعنی توسعه کل جامعه روستایی تأثیر مثبت می‌گذارد.

در واقع، گردشگری روستایی وضعیت اجتماعی و اقتصادی روستا را بهبود می‌بخشد و می‌توان با اتکا به آن، به گردشگری روستایی یکپارچه^۱ دست یافت که بر اساس نظریه‌های مطرح شده در این زمینه، بهترین رویکرد به شمار می‌رود. این رویکرد، به عنوان بالاترین سطح ارضای نیازها و خواسته‌های همه گروه‌های ذی‌نفع در روستا است که دستیابی به اهداف تدوین شده و پیاده‌سازی دقیق آن‌ها را ممکن می‌سازد و از سویی نیز میزان مشارکت و همکاری روستاییان را بیشتر و بهتر می‌کند. با این حال، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های توسعه‌ای برای دستیابی به توسعه مؤثر و اشتغال پایدار بسیار مهم و اساسی می‌باشد. راهبردهای جدید و امروزی برای توسعه روستایی مبتنی بر مفاهیم خودیاری و ابتکارات جامعه‌محور - یعنی رویکردهای از پایین به بالا - شده است و نیاز است از طریق ابتکارات خودیاری و خوداتکایی، مهارت‌ها و منابع جامعه محلی را در راستای فعالیت‌های توسعه‌ای آن‌ها منطبق کرده تا بار اقتصادی از دوش این جوامع کاهش یابد و در نتیجه اشتغال پایدار آن‌ها نیز ایجاد شود.

تعارض منافع

مطابق با اعلام نویسندگان، مقاله تعارض منافی ندارد.

سپاسگزاری

در پایان از مساعدت و همکاری‌های کسانی که ما را در خلال تکمیل این اثر یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌نماییم.

ORCID

Bahram Imani  <https://orcid.org/0000-0002-6158-5925>

Javad Madani  <https://orcid.org/0000-0001-7204-5572>

منابع

۱. حجاریان، احمد (۱۴۰۲). شاخص‌های مؤثر توسعه گردشگری روستایی با رویکرد جامع (مورد مطالعه: روستاهای خراسان رضوی). *مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان*، ۱۷(۴)، ۶۹-۱۰۲. <https://doi.org/10.22034/fakh.2023.393603.1607>

۲. قنبری، ابوالفضل، کرمی، فریبا، بخشعلی‌پور، بهاره (۱۴۰۱). ارزیابی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه منطقه‌ای (مطالعه موردی: قدمگاه آذرشهر). فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۴(۳)، ۹۷-۱۲۳.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2006848>

۳. کوهستانی، حسین، کاظمیه، فاطمه، وظیفه، امیرعلی (۱۴۰۲). شناسایی عوامل کلیدی گردشگری روستایی در شهرستان هریس. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۸(۶۳)، ۷۳-۱۰۴.

<https://doi.org/10.22054/tms.2023.73232.2836>

4. Alduraibi, M. (2019). The role of community involvement in sustainable urban restoration: The case of Al-Khabra Village in Saudi Arabia. *Cities* 2019, 89, 139–148. <https://doi.org/10.3390/su15097172>
5. Altassan, A. (2023). Sustainability of Heritage Villages through Eco-Tourism Investment (Case Study: Al-Khabra Village, Saudi Arabia). *Sustainability*, 15(9), 7172. <https://doi.org/10.3390/su15097172>
6. Alzamil, W.S.; Al-Qahtani, A.; Alabed, A.M.; Al-Takhifi, K. (2021). The Role of Community Participation in Urban Rehabilitation Projects for Heritage Areas in Saudi Arabia a Case Study: Rijal Almaa Heritage Village. *J. Al Azhar Univ. Eng. Sect.* 2023, 18, 304–324. <https://doi.org/10.21608/aej.2023.283074>
7. Amoako, G. K., Obuobisa-Darko, T., & Ohene Marfo, S. (2022). Stakeholder role in tourism sustainability: The case of Kwame Nkrumah Mausoleum and Centre for Art and Culture in Ghana. *International Hospitality Review*, 36(1), 25-44. <https://doi.org/10.1108/IHR-09-2020-0057>
8. Asgary, A., Mitschow, M. C. (2019). Enhancing community participation in eco-tourism development: A systematic literature review. *J. Sustain. Tour*, 2019, 27, 546–566. <https://doi.org/10.26668/businessreview/2022.v7i1.269>
9. Ateljevic, J. (2009). Tourism entrepreneurship and regional development: Example from New Zealand. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*. <http://dx.doi.org/10.1108/13552550910957355>
10. Bokun, K., & Nazarko, J. (2023). Smart villages concept—A bibliometric analysis and state-of-the-art literature review. *Progress in Planning*, 100765. <https://doi.org/10.1016/j.progress.2023.100765>
11. Campón-Cerro, A. M., Hernández-Mogollón, J. M., & Alves, H. (2017). Sustainable improvement of competitiveness in rural tourism destinations: The quest for tourist loyalty in Spain. *Journal of Destination*

- Marketing & Management*, 6(3), 252-266.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jdmm.2016.04.005>
12. Carlsen, J., Morrison, A., & Weber, P. (2008). Lifestyle-oriented small tourism firms. *Tourism Recreation Research*, 33(3), 255-263.
<https://doi.org/10.1080/02508281.2008.11081549>
 13. Cawley, M., & Gillmor, D. A. (2008). Integrated rural tourism: Concepts and Practice. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 316-337.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2007.07.011>
 14. Chen, N., Hsu, C. H., & Li, X. R. (2018). Feeling superior or deprived? Attitudes and underlying mentalities of residents towards Mainland Chinese tourists. *Tourism Management*, 66, 94-107.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2017.11.007>
 15. Chen, L. C., Lin, S. P., & Kuo, C. M. (2013). Rural tourism: Marketing strategies for the bed and breakfast industry in Taiwan. *International Journal of Hospitality Management*, 32, 278-286.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.ijhm.2012.07.005>
 16. Craig, G. (2007). Community capacity-building: Something old, something new? *Critical Social Policy*, vol. 27 no. Three pp. 335-359.
<https://doi.org/10.1177/0261018307078846>
 17. Dalal-Clayton, D. B., Dent, D., & Dubois, O. (2000). *Rural Planning in the Developing World with a Special Focus on Natural Resources: Lessons Learned and Potential Contributions to Sustainable Livelihoods: An Overview*.
<https://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=wDiY9nL-OaAC&oi=fnd&pg=PT11&ots=6PgcxHawlh&sig=u8KOaLTzQCEGeL0-6IttZgQHDM>
 18. Daneshfar, M. A., & Ardjmand, M. (2020). Selecting a suitable model for collecting, transferring, and recycling drilling wastes produced in the operational areas of the Iranian offshore oil company (IOOC) using the analytical hierarchy process (AHP). *Journal of Environmental Management*, p. 259, 109791.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2019.109791>
 19. Guo, X., & Kapucu, N. (2020). Assessing social vulnerability to earthquake disaster using rough analytic hierarchy process method: A Case Study of Hanzhong City, China. *Safety Science*, 125, 104625.
<https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.104625>
 20. Hillep, P., Pärnamets, R., Trubetskoi, E., Ender, J., Eik, L., Viin, T., ..., & Peil, N. (2012). Maaturismi during 2012 [Rural Tourism Research 2012]. Estonia: Põllumajandusministeerium Retrieved from

https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/UURINGUD/uuring_maaturism

21. Huo, T., Yuan, F., Huo, M., Shao, Y., Li, S., & Li, Z. (2023). Residents' participation in rural tourism and interpersonal trust in tourists: The mediating role of residents' perceptions of tourism impacts. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, pp. 54, 457-471. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.02.011>
22. Joppe, M., & Brooker, E. (2013). Rural Tourism: An Internal Perspective on Challenges and Innovation. *Journal of Tourism*, 14(1). <https://doi.org/245045231>
23. Kayat, K. (2002). Exploring factors influencing individual participation in community-based tourism: The case of Kampung Relau homestay program, Malaysia. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 7(2), 19-27. <http://dx.doi.org/10.1080/10941660208722116>
24. Kozhokulov, S., Chen, X., Yang, D., Issanova, G., Samarkhanov, K., & Aliyeva, S. (2019). Assessment of Tourism Impact on the Socio-Economic Spheres of the Issyk-Kul Region (Kyrgyzstan). *Sustainability*, 11(14): 1-18. <https://doi.org/10.3390/su11143886>
25. Li, X., Liu, J., Jia, J., & Yang, H. (2022). Relationship between multifunctionality and rural sustainable development: Insights from 129 counties of the Sichuan Province, China. *Chinese Journal of Population, Resources and Environment*, 20(3), 285-294. <https://doi.org/10.1016/j.cjpre.2022.09.010>
26. Lichfield, N. (1996). *Community Impact Evaluation*. London: UCL Press. <https://doi.org/10.1177/135638909700300208>
27. McGehee, N. G., Knollenberg, W., & Komorowski, A. (2015). The central role of leadership in rural tourism development: A theoretical framework and case studies. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8-9), 1277-1297. <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2015.1019514>
28. McGlashan, D. J., & Williams, E. (2003). Stakeholder involvement in coastal decision-making processes. *Local Environment*, 8(1), 85-94. <http://dx.doi.org/10.1080/13549830306677>
29. Mwesiumo, D., Halfdanarson, J., & Shlopak, M. (2022). Navigating the early stages of a large sustainability-oriented rural tourism development project: Lessons from Træna, Norway. *Tourism Management*, 89, 104456. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104456>
30. Nardo et al., (2008). Nardo, M., Saisana, M., Saltelli, A., Tarantola, S., Hoffman, A., & Giovannini, E.. (2008). *Handbook on constructing*

- composite indicators: Methodology and user guide*. OECD publishing. Paris (France). <http://dx.doi.org/10.1787/533411815016>
31. Nordbø, I. (2021). Tourism micro-enterprises and entrepreneurship in rural Norway: Opportunities and constraints. In *The Rural Enterprise Economy* (pp. 193-205). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003034001-16/tourism-micro-enterprises-entrepreneurship-rural-norway-ingeborg-nordbo>
 32. Nordbø, I. (2022). Female entrepreneurs and path-dependency in rural tourism. *Journal of Rural Studies*, pp. 96, 198-206. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.09.032>
 33. Pilving, T., Kull, T., Suškevičs, M., & Viira, A. H. (2019). The tourism partnership life cycle in Estonia: Striving towards sustainable multisectoral rural tourism collaboration. *Tourism Management Perspectives*, 31, 219-230. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2019.05.001>
 34. Prabhakaran, S., Nair, V., & Ramachandran, S. (2014). Community participation in rural tourism: Towards a conceptual framework. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, pp. 144, 290-295. <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.298>
 35. Prevolšek, B., Maksimović, A., Puška, A., Pažek, K., Žibert, M., & Rozman, Č. (2020). Sustainable development of ethno-villages in Bosnia and Herzegovina—A multi-criteria assessment. *Sustainability*, 12(4), 1399. <https://doi.org/10.3390/su12041399>
 36. Priatmoko, S., Kabil, M., Purwoko, Y., Dávid, L. D. (2021). Rethinking Sustainable Community-Based Tourism: A Villager's Point of View and Case Study in Pampang Village, Indonesia. *Sustainability* 2021, 13, 3245. <https://doi.org/10.3390/su13063245>
 37. Purnamawati, I. G. A., Yuniarta, G. A., & Jie, F. (2023). Strengthening the role of corporate social responsibility in the dimensions of sustainable village economic development. *Heliyon*. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15115>
 38. Rasoolimanesh, S. M., Ringle, C. M., Jaafar, M., & Ramayah, T. (2017). Urban vs. rural destinations: Residents' perceptions, community participation and support for tourism development. *Tourism Management*, 60, 147-158. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2016.11.019>
 39. Rasoolimanesh, S. M., Ramakrishna, S., Hall, C. M., Esfandiar, K., Seyfi, S. (2020). A systematic scoping review of sustainable tourism indicators in relation to the sustainable development goals. *Journal of Sustainable*

- Tourism*, (2020), pp. 1–21.
<http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2020.1775621>
40. Ren, L., Li, J., Li, C., & Dang, P. (2021). Can ecotourism contribute to ecosystem? Evidence from local residents' ecological behaviors. *Science of The Total Environment*, 757, 143814.
<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.143814>
41. Reupert, A., Straussner, S. L., Weimand, B., & Maybery, D. (2022). It takes a village to raise a child: understanding and expanding the concept of the "Village." *Frontiers in Public Health*, 10, (11), 1-10.
<https://doi.org/10.1007%2Fs10567-023-00427-6>
42. Šegota, T., Mihalič, T., & Kuščer, K. (2017). The impact of residents' informedness and involvement on their perceptions of tourism impacts: The case of Bled. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6(3), 196-206. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jdmm.2016.03.007>
43. Sharpley, R. (2007). Flagship attractions and sustainable rural tourism development: The case of the Alnwick Garden, England. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(2), 125-143.
<http://dx.doi.org/10.2167/jost604.0>
44. Spadaro, I., Pirlone, F., Bruno, F., Saba, G., Poggio, B., & Bruzzone, S. (2023). Stakeholder Participation in Planning of a Sustainable and Competitive Tourism Destination: The Genoa Integrated Action Plan. *Sustainability*, 15(6), 5005. <https://doi.org/10.3390/su15065005>
45. Stern, P. C., & Dietz, T. (2008). *Public Participation in Environmental Assessment and Decision Making*. Washington, DC: National Academies Press. <http://dx.doi.org/10.17226/12434>
46. Stojanova, S., Lentini, G., Niederer, P., Egger, T., Cvar, N., Kos, A., & Stojmenova Duh, E. (2021). Smart villages policies: Past, present and future. *Sustainability*, 13(4), 1663. <https://doi.org/10.3390/su13041663>
47. Su, B. (2011). Rural tourism in China. *Tourism Management*, 32 (6) (2011), pp. 1438-1441, <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.12.005>
48. Su, M. M., Wall, G., & Xu, K. (2016). Heritage tourism and livelihood sustainability of a resettled rural community: Mount Sanqingshan World Heritage Site, China. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(5), 735-757.
<http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2015.1085868>
49. Su, M. M., & Wall, G. (2015). Community involvement at great wall world heritage sites, Beijing, China. *Current Issues in Tourism*, 18(2), 137-157. <http://dx.doi.org/10.1080/13683500.2013.823917>

50. Timothy, D. J. (1999). Participatory planning view of tourism in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 371-391. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(98\)00104-2](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(98)00104-2)
51. Timothy, D. J., & Tosun, C. (2003). Appropriate planning for tourism in destination communities: participation, incremental growth, and collaboration. *Tourism in Destination Communities*, pp. 181-204. <http://dx.doi.org/10.1079/9780851996110.0181>
52. Tse, S., & Tung, V. W. S. (2022). Understanding residents' attitudes towards tourists: Connecting stereotypes, emotions, and behaviours. *Tourism Management*, 89, 104435. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104435>
53. Tung, V. W. S., & Tse, S. (2022). *Residents' Intolerance in Host-guest Relation*. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103306>
54. UNWTO. (2020). *Tourism and Rural Development*. <https://www.unwto.org/world-tourism-day-2020/tourism-and-rural-development-technical-note>, Accessed 20th Jul 2021
55. UNWTO. (2023). <https://www.unwto.org/rural-tourism>.
56. Wang, L., & Yotsumoto, Y. (2018). A different interpretation from Cornet's on tourism development in an ethnic minority village in China. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 23(9), 847-861. <http://dx.doi.org/10.1080/10941665.2018.1492942>
57. Wagner, E., Bertholet-Thomas, A., Romier, M., Loin, L., Lemoine, S., Vignot, E., ... & Bacchetta, J. (2024). X-linked hypophosphatemia: The value of feedback focus groups to assess patient and caregiver needs. *European Journal of Medical Genetics*, 68, 104912. <https://doi.org/10.1016/j.ejmg.2024.104912>
58. Weymouth, R., & Hartz-Karp, J. (2019). Participation in planning and governance: closing the gap between satisfaction and expectation. *Sustainable Earth*, pp. 2, 1-15. <https://sustainableearth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s42055-019-0012-y>
59. Wu, M. Y., Wu, X., Li, Q. C., & Tong, Y. (2022). Community citizenship behavior in rural tourism destinations: Scale development and validation. *Tourism Management*, 89, 104457. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104457>
60. Xu, H., Jiang, F., Wall, G., & Wang, Y. (2019). The evolving path of community participation in tourism in China. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(8), 1239-1258. <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2019.1612904>

61. Zhang, L., Yang, J., Li, D., Liu, H., Xie, Y., Song, T., & Luo, S. (2019). Evaluation of the ecological civilization index of China based on the double benchmark progressive method. *Journal of Cleaner Production*, pp. 222, 511-519. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.02.173>

References[In Persian]

1. Ghanbri, A., Karami, F., Bakhsahalipour, B. (2022). An Assessing the Impact of Rural Tourism on Regional Development (Case study: Azarshahr Ghadamgah). *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*. 14(3), 97-124. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2006848/>
2. Hajarian, A. (2024). Effective indicators of rural tourism development: A comprehensive approach (A Case Study of Villages in Khorasan Razavi). *Scientific Quarterly of Social-Cultural Studies of Khorasan*, 17(4), 69-102. <https://doi.org/10.22034/fakh.2023.393603.1607>
3. Koohestani, H., Kazemiyeh, F., & Vazifeh, A. A. (2023). Identifying the key factors of rural tourism in Heris city. *Tourism Management Studies*, 18(63), 73-104. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.73232.2836>

استناد به این مقاله: ایمانی، بهرام و معدنی، جواد. (۱۴۰۳). نقش مشارکت و توسعه روستایی در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار: بکارگیری شاخص چندکارکردی روستایی. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۹(۶۷)، ۱۶۱-۱۹۶.

doi: 10.22054/tms.2024.79212.2929



Tourism Management Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.